

Tunç Handan, GİRİŞ MOSEJ KAGANI YENİDEN OKUMAK
Estetik ve Sanat Notları, ÇEVİRİ; AZİZ ÇALIŞLAR, Editör, Karakalem
Yayınları, İzmir, ss.3-8, 2008 (YAYINLANDI)

KAGAN ' I YENİDEN OKUMAK

Geç kapitalizmin temel özelliği bütüncül bir toplum olmasıdır. Bu sistem üretmek zorunda olduğu şeyi de , bu şeyi elde etme ve kendi gücünü yayma araçlarını da kendisinde öncel olarak bulundurur. Böyle bir sistem içinde teknolojiyi, siyaseti ya da kültürü birbirinden ayırmak olanaksızlaşır. Kültür teknolojidir, siyaset kültürdür, teknoloji de siyasettir. Her biri hem kendisidir hem diğeridir.

Sanatın, görünenin ardındakini görme, gösterebilme tutkusu tükenmiştir. Kant' ın "Ereksiz Ereklilik" ilkesi temelinde "özgür sanat, özgür estetik yaratım" anlamının saklı olduğu kabul edilirdi. Ancak meta toplumunda Kant'ın bu ilkesi artık tersinden okunmaktadır; "erekli ereksizlik". Çünkü meta olarak var olma dışında hiçbir var oluş şansı kalmayan sanat artık erekli ereksizliktir. Daha üretim aşamasında kendini gösteren sanatın meta olan karakteri, sanatın bir değişim değeri olarak tasarlanmasını da belirlemektedir.

Marx'daki anlamıyla, gösteri içinde meta kendini sergiler ve seyirciyi sürekli pasif bir seyre kışkırtır. Sanatın kendisi bir fetişizm biçimidir. Buna karşın sanat yaşamı dönüştürmeye yönelik bilinçli bir çaba olduğu ölçüde açıkça " fetişlikten çıkartma " işlevine sahip olabilir. Ama o zamanda, artık sanat olmaktan çıkma tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Adorna' ya göre hakiki sanat; özne ve doğası arasında çeşitlenmiş ve baskıcı olmayan bir ilişki olasılığını öne çıkarır.

Kapitalizmin yalnızca bir baskı ve ekonomik sömürü sistemi olmadığını, sosyal ve kültürel yoksullaştırma sistemi de olduğu akılda tutulursa bilinçli niyetine rağmen modern sanat varsaydığımızdan çok daha az eleştireldir. Gösteri olarak sanatta yaşanan her şeyin kendisini temsile dönüştüğü söylenebilir. Yaşantının yoksullaştığı ve büyük bölümünün yerini temsillerin aldığını savunan gösteri toplumunun analizi, Marx'ın mal fetişizmi analizine dayanır. Takas değeri yoluyla mallar arasında kurulan ilişkiler insan ilişkilerinden daha gerçek görünür. Eğer reklam gösteriyi özetleyen bir meta-mal ise sanat bir alternatif rahatsız bir vicdana sahip "eleştirel" bir maldır. Bir mal olmak istememiş daha saf yabancılaşmamış bir şey olmak ister.

Altmışların başlarında “ideolojilerin sonu” ile başlayan bir eskatoloji furyası, yetmişlerde ve seksenlerde yeni Fransız düşüncesi adlandırmasıyla “ insanın sonu” nu ilan ederek devam etti. Bu furyanın oluşturduğu karambolde proletaryaya, başkaldırıya, devrime, ideolojiye, hümanizme, kısacası Lyotard’ ın sonradan “büyük anlatılar” olarak niteleyeceği çok sayıda idealden vazgeçildi.

Böyle bir dünyada estetik değer olarak sanata ilişkin saydam, anlaşılır, yüreklice savulabilir, inandırıcı teori ya da açıklamalara ulaşmak olanaksızlaşmış gibi görülüyor. Kagan; sanatın sonunu ilan eden, küreselleşme ve post-modern çözümlemelerle artık çoktan unutmaya gönüllü olduğumuz estetik üzerine yeniden düşünmek için çok geç olmadığını hatırlatıyor. Özgür insanı merkeze alan, yaşayan güzelliğin entelektüel doyumunun sınırlarını araştıran, dünün estetik anlamlarını geleceği kurgulama verilerine dönüştürebilme bilincinde olan bir sanat kavrayışına en çok gereksinim duyduğumuz bir dönemde yaşıyoruz. Kagan’ı yeniden okumak kuşkusuz insansızlaştırılmış evrende estetik çözüm gereksinimimizi karşılamaya yetmeyecektir. Ancak estetik seçkilerimiz üzerine yeniden düşünmemizi sağlayacak, beklide yaşamımıza eklemleyebilme cesaretini göstereceğimiz estetik dönüşümlere ışık tutacaktır.

Özne olarak sanatçı; yaşamla ilintisini bilîşe götürürken, oluşturduğu dünya görüşünü “ yeniden ” üretiminde yeni bilgi nesnelere dönüştürür. Sanat ürünü, bir bilgi nesnesi olarak ne yalın anlamda sanatçı “ özne” dir, ne de “ dünya” dır . Özne olan sanatçı edimlerinin sorumlusu olarak yalnızca ürettiği sanat nesnesiyle değil, üretmeye gereksinim duymaya yönlendiren, estetik nesne olarak üreteceği sanat nesnesini besleyecek bilgi dağarcığından da sorumludur. Kagan’ı sanatçı olarak okumak, estetik deyimlerin sistemli olarak sorgulamasına hazır olmayı gerektirir. Bu sorgulama bir yenilgi değil, kuşkusuz bir kazanım olacaktır.

DR.HANDAN TUNÇ
2008-VAN